

publishing houses, the dynamics of their development from the point of view of the growth of printed products, the status and purpose of newspaper products, the language of publication of newspaper prints, etc. The authors carefully analyzed the content of Ukrainian Soviet newspapers of the specified period and made conclusions regarding their correspondence to the social and political regime of that time. A separate research episode of the article became collective farm newspapers, which at the specified stage of Ukraine's development acquired special dynamism. In the work carried out, the authors relied on the requirements and standards in force in the Book Chamber of Ukraine regarding the creation of electronic databases of retrospective bibliography.

Keywords: newspaper; fund of newspaper prints of Ukraine; sets of newspaper editions; database of the retrospective fund; publishing house; processing parameters; analytical and statistical generalization

References

1. Serbin O. O. (2015). *Sistematizaciya informaciyi v konteksti rozvitku klasifikacij nauk : monografiya*. Kyiv : KNU imeni T. G. Shevchenka.
2. Zhenchenko M. (2011). Bibliografichnij opis elektronnih resursiv: zagalni vimogi. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 4, pp. 1—4.
3. Zhenchenko M. (2011). *Zagalna i specialna bibliografiya : navchalnij posibnik dlya studentiv vishih navchalnih zakladiv*. Kyiv: Zhnec.
4. Antonenko I. P. & Barkova O. V. (2007). *Katalogizaciya elektronnih resursiv : nauково-metodichnij posibnik*. Kyiv: NBUV.
5. *Fond gazetnih vidan Derzhavnogo arhivu druku Knizhkovoyi palati Ukrayini imeni Ivana Fedorova*. (1960). 3327 od. zb. (za nazvami).

Надійшла до редакції 14 вересня 2022 року

ІСТОРИЧНІ РОЗВІДКИ

УДК 94-051(477+438)Рол+025.7/9ІК_НБУВ(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.9(314).41-48

Тетяна Якубова,

кандидат історичних наук, науковий співробітник НБУВ,
e-mail: tanya.yakubova@ukr.net

Ярослав Матвійшин,

кандидат фізико-математичних наук (історія науки і техніки),
професор Міжнародної академії Сан-Маріно,
e-mail: matviyishyn_jaroslav@ukr.net

Видатний дослідник польської й української історії Й. Ролле та його книги у фондах НБУВ*

У зазначений період Й. Ролле поглиблено цікавився історією Поділля (XIV—XIX ст.), його культурою, етнографією та народною медициною, ґрунтовно студював козацькі літописи Г. Граб'янки й С. Величка, праці М. Костомарова та П. Куліша, писав перші нариси, оповідання й наукові розвідки, упорядковував архів Сулятицького, часто навідувався до Тульчина, де зберігалася частина архіву Потоцьких, розшукував інші родинні архіви.

Як історик-українознавець Й. Ролле є автором численних праць з історії Правобережної України: "Подільські замки на кресах"¹ (знайшли тематичне продовження у тритомному виданні "По-

дільські замки на молдавських кресах"²); "Матеріали для історії Подільської губернії 1792—1796 рр." (містять аналіз 119 документів); "Нарис історії Правобережної України"; "Історичні силуети"; "Розповіді з минулого"; "Тульчинський двір", а також нарисів з історії архітектури,

¹ "Zameczki podolskie na kresach Multańskich". W. : GiW, 1880. T. 1. 4, 308, 12 s.; t. 2. 304 s.; t. 3. 290, 5 s. НБУВ: Костомаров/959. У т. 1—2 викладено історію Кам'янець, поштовою до написання якої послужила славетна минувшина цієї фортеці, яку не спромоглися взяти штурмом козаки Б. Хмельницького, але яка піддалася "війську гетьмана П. Дорошенка і його союзників турків, котрих він так необачно покликав на допомогу. Турецькі "гості"... запросили французьких інженерів та розбудували укріплення за останнім словом тодішньої оборонної техніки". Прців О. Я. Цит. тв. Й. Ролле творчо використав колекцію документів з архіву письменника й колекціонера К. Підвисоцького (1810—1868), куратора Кам'янець-Подільської гімназії, автора праці "Radom i Bar 1767—1768" (1874), власника рукописів, кореспонденції та 4 тис. стародруків, частина з яких нині зберігається в Ягеллонській бібліотеці. Старенький І. О., Зайшлюк Я. О. Нарис про Чорнокозинці Юзефа Ролле. Наук. праці Кам'янець-Подільського держ. історич. музею-заповідника. Т. 2. К.—П. : ПП Буйницький О. А., 2018. С. 85—99.

*Закінчення. Початок див.: Вісник Книжкової палати. 2022. № 8. С. 48—52.

¹ Antoni I. Zameczki podolskie na kresach. Przegląd powszechny (dalej — PP). 1869. T. 14—18, 21, 22 (окр. вид. у 3-х т. Кр., 1872. 572 s.; W., 1880, 1881).

будівництва, освіти та релігії (переважно католицьких церков³). Більшість праць, опублікованих у періодиці, Й. Ролле знову переробляв і випускав у світ окремими "серіями" "Gawęd z przeszłości (Lw., 1878, 1879, 1893), "Opowiadań historycznych" (Lw., 1875, 1878, 1882, 1883, 1884, 1887), "Sylwetek i szkiców historycznych i literackich" (далі — Sylwetki hist.), (Lw. або Kr., 1875—93, 9 сер. у 21 т.), "Zameczek podolskich na kresach" (Kr., 1872 у 3 т.), "Zameczek podolskich na kresach Multańskich"⁴ (W., 1880) та "Niewiast kresowych" (W., 1883).

Й. Ролле брав участь у підготовці видань "Подольської старини", "Трудов Подольського губернського статистичного комітета"⁵ (далі — Тр. Под. ГСК), публікувався⁶ на сторінках "Київської старини"⁷ (далі — КС; у перекладах Ю. Січинського⁸), "Вольни"⁹, "Нивы", "Подольських гу-

бернских ведомостей"¹⁰, "Из Медицинского вестника", "Русский архив"¹¹, а також у польськомовних часописах, котрі розповсюджували й на теренах України, зокібна "Dziennik Warszawski"¹², "Biblioteka Warszawska"¹³, "Gazeta Lwowska"¹⁴, "Gazeta"¹⁵, "Kronika Rodzinna", "Kłosa", "Przewodnik Naukowy i Literacki"¹⁶, "Biesiada Literacka", "Przegląd Lekarski"¹⁷ (далі — PL), "Tygodnik Lekarski"¹⁸ (далі — TL), "Kwartalnik

³ Наприклад, про чернечі об'єднання і костели: "Zgromadzenia zakonne i kościoły w Kamieńcu zniszone w ciągu ostatniego stulecia (1768—1868)". PP, 1872. S. 89—141, 263—269.

⁴ Посилаючись на воєнно-історичне дослідження Й. Ролле (т. III, с. 35) Окопів гори Св. Трійці (нині — с. Окопи Борщівського р-ну Тернопільської обл.), Л. Фінкель, тодішній викладач новітньої історії та літератури РП у Дублянах поблизу Львова, звертався до автора "Zameczek" (1.09.1888) із проханням подати відомості про тамтешній "косцюлек", який збираються реставрувати. В. Jag. Rkp. 7829 IV. S. 83 [29, с. 148].

⁵ У ньому Й. Ролле, зокрема, був одним з укладачів "Збірника відомостей про Подільську губернію". Тр. Под. ГСК. Вып. 1—3, 1880—84. Пор. "Матеріали з історії Подільської губернії". Уклад. Й. Ролле, М. Яворовський. К.—П.: Тип. губ. правл., 1885. 696 с.

⁶ Збереглася кореспонденція, в якій працівники редакції пропонують Й. Ролле надсилати свої праці для публікації чи просять дозволу передрукувати вже опубліковані розвідки [29], як це зробив, наприклад, лектор французької мови Львівського університету Я. Амборський, редактор популярних часописів для народу, зокрема львівської "Niedzieli", маючи намір "передрукувати кілька балачок в книжках для народу". В. Jag. Rkp. 7829 IV, s. 1. Magowska A. Цит. тв. S. 133.

⁷ КС, наприклад, умістив такі його нариси (часом з передмовою або коментарем, зокібна В. Антоновича): "Українські жінки" (1883, № 6, С. 268—309), "Страшний Йосип" (1883, № 9/10, С. 39—87), "Іван Підкова" (1885, № 10), "Вулиці, канали, стоки і бруківки в м. Кам'янці" (1886, С. 394—465. Пор. Kremer A., Rolle J. Kamieniec. Place i ulice, kanały i ścieki. Materiały do topografii lekarskiej i higieny Podola. Cz. I. W-wa, 1865, S. 1—17), "Кармелюк" (1886, Т. 14, № 3, С. 495—560. Пор. Antoni J. Gawedy z przeszłości. Lw., 1879. Т. 1 та Тищенко В. І. Кармелюк в оцінці Й. Ролле. VII Подільська іст.-красн. конференція: тези доп. К.—П., 1987. С. 164—170), "Доля красуні" (1887, № 1. Пор. Ролле Й. Доля красуні: Софія Глявонс-Вітте Потоцька. К., 1993, 52 с.), "На шпаковому шляху" (1887, № 4, с. 693—720. Пор. Ролле А. Й. Фатальна красуня. На Шпаковому шляху: Оповіді з минулого. Передм. І. Г. Шульги. Вінниця: [Б. в.], 1990. 42 с. та Ролле А. Й. Фатальна красуня. Радянське Поділля. 1991. 12—18 лют.), "Сава Чаленко: з історії гайдамаків минулого століття" (1887, № 11, С. 471—490), "Побужжя в XVII і XVIII ст.: до історії польського землеволодіння у Брацлавщині" (1890, № 6—12) та "Жінки при Чигиринському дворі" (1894, № 1—3. Пор. УДЖ. 1991. № 3. С. 75—86; № 4. С. 106—115 та Ролле Й. Жінки при чигиринському дворі в другій половині XVII ст.; автор передмови О. І. Гуржій; відп. за вип. О. О. Сухолоток. Київ: Україна, 1994. 58 с.).

⁸ Юхим Йосипович Січинський (Січинський, Січинський) — священник, автор праць з історії, релігії, етнографії та археології Поділля, д. ч. НТШ (1899) і України. Наук. т-ва в Києві (1906), а у 1920-х рр. — співробітник Істор. секції УАН, н. с. Всеукраїн. музейного містечка в Києві. Викладацьку діяльність розпочав у

Бахмуті (1885), продовжив у Кам'янці (1889), де був одним із засновників Історико-археолог. музею (та б-ки при ньому) і "Україн. клубу". Редагував ПодЕВ, до яких уклав (1907) ґрунтовні (1087 с.) покажчики за 1862—1905 рр. (НБУВ: відд. бібліогр. 014.3/П-44), до яких вніс і статті Й. Ролле. Трембіцький А. М. Євфимій Січинський (1859—1937): наукова та громадська діяльність. Хмельницький, 2009. 300 с.; Земський Ю. С. Матеріали інституту рукопису ЦНБ НАН України ім. Вернадського про діяльність Ю. Й. Січинського. Поділля і Волинь у контексті українського національного відродження. Хмельницький: Доля, 1995. С. 292—294.

⁹ Ролле А. Й. Доля мужика. Вольнь (Житомир). 1888. № 20—23.

¹⁰ Фаренгольц Е., Ролле И. Матеріали для медичинської топографії. О смертности в Подольской губернии. Под. губ. вед. 1866. № 36—46; Окр. відб. К.-П., 1866. 48 с.

¹¹ Умістив із примітками "Записки Хрщоншевского 1770—1820 гг." (1874, т. 1, № 4, с. 898—951), у яких йдеться, зокрема, про гайдамачину.

¹² У виданні ще 1857—1861 рр. періодично друкували його враження від перебування в Саксонії та Франції, кореспонденції "3-над Дністра", зокібна оповідання "Опикун" та "Календар Яворського". Таранова Н. Цит. тв.

¹³ Наприклад, Antoni I. Bakota jako stolica Ponizia w 13 st. Biblioteka Warszawska, 1891. Т. 4. № 1. S. 524—537 (НБУВ; II вид. у Sylwetki hist. Ser. VIII. Т. 8. Kr., 1892. S. 269—293), в якому Й. Ролле, з посиланням на В. Антоновича і В. Марчинського, звернув увагу "на недавні археологічні пошуки", на "вали Траяна" недалеко від Бакоти, датуючи їх 98—117 рр., і замок у ній (с. 273), на формування прізвищ "малоруського народу" впродовж кількох століть, торгівлю (с. 278), римські монети 138—161 рр. (які в народі називали "головками Адама"), "маленький вірменський" храм (с. 284) і на православний печерний монастир (с. 273—274, 285, 290), один із найбільших та найкраще збережених підністрівських, що функціонував від середини XII до середини XV ст., про що згадає й білорусько-литовська "Хроніка Биховля" (I пол. XVI ст.) і який привернув увагу сучасників Й. Ролле, зокібна В. Антоновича (1886, 1891) і Ю. Січинського (1886, 1891, 1892). Винокур І., Горішній П. Бакота: столиця давньоруського Пониззя. К.—П.: Центр поділізнавства, 1994. 363 с.

¹⁴ У 1880 р. Й. Ролле оприлюднив у виданні нарис "Hofmann w Warszawie" про німецького художника, композитора й письменника-романтика Е. Т. А. Гофмана, який 1804 р. зустрічався у Варшаві із З. Вернером, також письменником, майбутнім священником собору в Кам'янці (учений скористав з їхньої кореспонденції) [29, с. 142].

¹⁵ У цій "бідній газетці" доктор медицини Т. Револінський, як він значав, опублікував закінчення оповідання Й. Ролле "Fatyma" (№ 90, 6.XI.1886) [29, с. 145].

¹⁶ У виданні опубліковано його працю "Semen Nalewajko: opowiadanie z końca 16 wieku" (1879; перевид.: Trzy opowiadania historyczne: Iwan Podkowa; Wielka prywata; Semen Nalewajko. Lw.: GiS, 1880; а також у "Opowiadaniach historycznych". 1887. Ser. 6).

¹⁷ Наприклад, "Zakłady dobroczynne i szpitale w dawnym Województwie Podolskiem". PL. 1867. № 17—19, а також у двотижневому додатку до нього: "Szpitala, służba zdrowia, choroby panujące w gminie w dawnym Województwie Podolskiem od początku XV wieku". Dwutyg. higieniczny publ. krajowej: dod. do PL. 1872. № 9—10. I.XI.1878 С. Доманський, редактор PL, просив Й. Ролле знайти нових "абонементів" "як у СПб, так і на Поділлі" [29, с. 139].

¹⁸ У виданні побачила світ одна з перших праць Й. Ролле, що базувалася на його власних спостереженнях в Яришеві: "Notatki praktyczne. Parch (Tinea favosa)". TL. 1857 S. 169—171. З лекцій фон Гюббенета (Hübbenet) для київських студентів і французьких

Historyczny", "Tygodnik Ilustrowany"¹⁹, "Kraj"²⁰, "Chwila"²¹, "Czas", "Słowo", "Świat", "Wiek"²² та згаданий "Przegląd powszechny".

Помер²³ Й. Ролле 9 (21) січня 1894 р. В. Отамановський вважав його "гуманним лікарем, ученим і громадським діячем, який здобув на Поділлі всезагальну повагу" (Робак І. Ю., Савчук З. С. Цит. тв., С. 145).

У ФЛПМ ВБЗІК ІК НБУВ автори виявили 8 книг середнього формату авторства Й. Ролле. Другий том із його збірки "Gawędy z przeszłości"²⁴ (шифр: Із пол. В 786/2) видано у Львові в друкарні книгарні "Губриновича і Шмідта"²⁵

джерел Й. Ролле користав у своїй публікації "Kilka uwag o lekowaniu rzeżączki". TL. 1857. S. 17—19. Він поділився дещо критичними враженнями, які на нього справила давня паризька лікарня L'Hôtel-Dieu Dieu: Listy z Paryża. TL. 1860. S. 266—268. Кілька статей присвячено методиці лікування йодом, разом із критикою надживання ним на Заході: "Notatki praktyczne. Jod i tegoczesne jego zastosowanie w medycynie". TL. 1857. S. 177—180; 1860. S. 67—70. Magowska A. Цит. тв., С. 130.

¹⁹ "Бракце нам, у першу чергу, історичних речей, і ми не лише, як редактори та видавці "Щотижневика", збудувалися за працями Шановного Пана, але й як старанні читачі його творів", — зазначав Ю. Вольфф, син варшавського книгаря та редактора у листі від 21.01.1893. В. Jag. Rkp. 7829 IV. S. 323 [29, с. 155].

²⁰ Наприклад: Dr. Antoni J. Czasowa komisja archeograficzna, centralne Kijowskie archiwum i ich wydawnictwa. Kraj. 1882. № 14. S. 2—6. Позитивну оцінку історичних оповідань Й. Ролле подав у цьому часопису рецензент Т. Єж (Jeż; 1885, № 12), влучно приєднавши до думки Ю. Крашевського в "Dzienniku Poznańskim" (1875, № 273).

²¹ Наприкінці серпня 1885 р. В. Пшиборовський від імені редакції запросив Й. Ролле до співпраці у новій щоденній варшавській газеті та запропонував реферувати для неї цікаві відомості за темою "полоніка" з "різних російських місячників" [29, с. 145].

²² "Kolega i Kuzyn / Eugeniusz / Maryański z Jarmoliniec", згадуючи публікацію у ньому Й. Ролле, 10.X.1889 подав на прохання останнього опис кількох місцевих церковних картин, зокрема "Złożenie do grobu (ma być oryginalny Ribery)" [29, с. 153].

²³ У пам'ять про лікаря й краснезавя в Кам'янець-Подільському Кафедральному костюль є мармурова плита з його барельєфом та написом: "Юзеф-Антоній Ролле — син землі цієї, перед минулим схилився, відшукував і розповідав про нього, і скарби його поважати вчив". Некрологи опубліковано: у КС В. Антонович (1894. Т. 44, № 2. С. 305—310); у "Жите і слово" — І. Франко (1894. Т. 1. Кн. 2. С. 318—319); у ПодЕВ — Ю. Сіцінський (1894. № 4. С. 448—449), у "Трудах Общества подольских врачей" — Ч. Нейман (1895. Т. 1. С. 3—17). Зауваживши, що Й. Ролле писав легко та привабливо, В. Антонович виснує: "Ми повинні визнати, що д-р Антоній невтомною своєю діяльністю на полі історичної науки чесно відслужив на користь рідного краю". "Оповідання його, — зазначав І. Франко, — обхапують майже всі важніші моменти южноруської історії від XV—XIX віку і пересувають перед нашими очима довжелезний ряд фігур, що грали таку чи іншу роль в тій історії: військових, політиків, козаків".

²⁴ Т. 2 містить: "Ostatni zajazd", "Krescytuwa", "Z dziejów serca", "Figiel Konfederacki (1768 r.)". Автор надав відомості про окремі міста України, Польщі та Османської імперії (зосібна, про Хотин, Київ, Умань, Вінницю, Кам'янець). Так, у нарисі "Krescytuwa" описав часи панування турецького паші в Хотині, яке нічим не відрізнялося від влади "очаківського або бендерського губернаторів" [6]. В оповіданні "Z dziejów serca" знаходимо низку "біографічних фактів" про Т. Костошка, котрий, повернувшись у Польщу (1784) в чині бригадного генерала з Північної Америки й перебуваючи під впливом республіканських ідей, вступив 1789 р. до польського війська [7].

²⁵ Фрму було засновано у Львові (1868) В. Губриновичем (його компаньйоном став В. Шмідт із Кракова). Діяла до 1939 р., змінивши 1908 р. назву на "Губринович і Син", бо тоді частку Шмідта ви-

1879 р. [5]. Оправа картонна, з геометричним орнаментом, що виконаний у коричневому, жовтому й рожевому кольорах. На корінці — тиснення "ANTONI GAWĘDY 2". Форзац білий, містить написаний олівцем старий бібліотечний шифр "213/VIII" та автограф В. Антоновича, зроблений чорними чорнилами: "В. Антонович". На титульному аркуші також наявний автограф В. Антоновича: "Антонович", виконаний простим олівцем. Аркуші книги пошкодженні.

Підтримуючи наукові зв'язки з Й. Ролле, В. Антонович поповнив приватну бібліотеку його книгами й залишив на них автограф. В електронному каталозі САБ "РБІС 64" співробітники ВБЗІК ІК НБУВ наразі зафіксували 991 книгу з приватної бібліотеки В. Антоновича²⁶. Частина з них містить його власноручні помітки та правки, дарчі написи М. Грушевського, О. Єфименко, І. Лучицького, Д. Багалія та інших, а також печатки книготорговельних фірм [9]. Отже, професор В. Антонович²⁷ одним із перших розпочав вивчати й пропагувати творчість Й. Ролле в контексті історії та культури України, прискіпливо рецензуючи²⁸ його окремі твори.

Другий том III серії збірки Й. Ролле "Orowiadania historyczne"²⁹ (шифр: Із пол. В 1932/3.2)

купив Казімеж, син Губриновича. Фірма випускала серію дешевих польськомовних популярних книжок. У 1935 р. К. Губринович продав частину крамниці книгарю О. Кравчинському [8].

²⁶ Зібрання налічувало майже 5 тис. томів (3482 назв) із різних галузей історико-філологічних дисциплін і 2 тис. брошур, зведених у тематичні збірники й розміщених у 16 великих шафах.

²⁷ Як і Й. Ролле, В. Антонович 1855 р. закінчив медичний факультет, а 1860 р. — історико-філологічний факультет Київського університету, також обравши своїм фахом історію, археологію і народознавство. Перший історико-філологічний відділ УАН придбав його українознавчу бібліотеку в лютому 1919 р., а 1921 р. український уряд видав охоронний лист про її недоторканність. У 1928 р. було організовано виставку пам'яті В. Антоновича, після закінчення якої експонати, охоплюючи літографовані курси його лекцій та рукописи, залишилися в історичній секції. На поч. 1930-х рр. матеріали передали до Історико-археографічного інституту, який невдовзі було ліквідовано. У середині 1930-х рр. лише частина рукописів і книг із його бібліотеки надійшла до Всенародної бібліотеки України (ВБУ).

²⁸ Першу рецензію В. Антоновича було присвячено праці Й. Ролле "Z przeszłości Polesia kijowskiego" у КС (1882). Рецензент зауважив про його "грунтовне знайомство з джерелами (не тільки польськими, а й російськими)... талант в групуванні і висвітленні фактів". Рецензуючи його двотомний III сер. "Історичних оповідань", В. Антонович наголосив на зацікавленості автора середньовічною історією Поділля, Волині й Київщини. Не без уваги залишилася й збірка "Niewiasty kresowy" (1883) з образами "найвидатніших і найвпливовіших жінок польської аристократії Поділля й Волині" [3].

²⁹ Збірка містить матеріали: "Jak się żyło na kresach ukrainnych przed inkursą kozacką", "Jeden z wielu" [13], "Tron księżycy za kobietę" [14], "Gospodarstwo naszych prababek" і "Niemierycze" [15]. У першому з них [12] йдеться про українське козацтво на Брацлавщині. Автор зазначав, що на початку XVI ст. замки Брацлав та Вінниця, де відбувалися описувані події, перебували в занедбаному стані. Проте на той час, як він запевняє, українське населення почувало себе в тому краю значно вільніше, ніж на інших теренах Речі Посполитої (далі — РП); особливо це стосувалося козацтва. Весною військо перебиралося на острови Дніпра, залишивши майже до зими у своїх господарствах жінок чи наречених, дітей, немічних і старих

також зберігається у ФЛПМ зазначеного відділу ІК НБУВ [10]. Обкладинка картонна, чорного кольору. Корінець пошкоджений, містить тиснення "Opowiadania historyczne. Serya III.2". У верхній частині титульного аркуша — наданий олівцем старий бібліотечний шифр книги "891.85—4". У нижній частині титульного аркуша рожевим чорнилом зроблено маргінальний напис "B-93" та розміщено овальну фіолетову печатку приватної бібліотеки бібліофіла А. Домарадського³⁰ "ADAM DOMARADZKI WOJSCIECHOWKA № 805/2". На звороті титульного аркуша містяться фіолетові чотирикутні печатки "АН УРСР Центральна наукова бібліотека" й "Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Відділ бібліотечних зібрань та історичних колекцій".

Другу частину збірки Й. Ролле "Nowe Opowiadania Historyczne"³¹ (шифр: Із пол В 1724/2) було надруковано у Львові ще 1881 р. [26] (про що свідчить долучений титульний аркуш) і приєднано до першої частини 1883 р. [16]. Обкладинка з жовтого картону. Форзац білий, містить написи чорними чорнилами, що належать до старих бібліотечних шифрів: "№ 214/III", "777", "4494". На титульному та інших аркушах наявна кругла синя печатка "Каменець-Подольское Вольное Пожарное Общество" й фіолетові овальні печатки "КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКА ОКРУЖНА БІБЛІОТЕКА" та "Biblioteka Polskiego Instytutu Wychowania Społecznego w Kijowie". Книга пошкоджена, бракує частини аркушів [26].

Друге доповнене видання збірки "Nowe Opowiadania Historyczne"³² (шифр: Із пол. В 1065)

людей. Брацлав, якщо вірити автору, став тим містом, до якого зверталися ті, хто мав намір "придбати козаків" або шукав їхньої допомоги. У нарисі "Jeden z wielu" йшлося про посольство 1648 р. до Б. Хмельницького польського короля на чолі з брацлавським воеводою А. Кіселем [13]. Гетьману везли "дари" від короля — хоругву й гетьманську булаву, маючи за мету просити його про перемир'я та повернення польських полонених. Автор зауважує, що Б. Хмельницький спочатку мав наміри дарувати польським полоненим свободу, але пізніше, під тиском козацької старшини, змінив рішення. Поляки тоді зібрали 24 тис. злотих для викупу бранців, але це не допомогло: лише кілька з них змогли передати листи родичам через польських послів. Й. Ролле в такий спосіб увиразнив драматизм польсько-українського протистояння доби Б. Хмельницького, однак рік 1648-й називає "страшною епохою для земель українських". Пор. також його "Chmielnicki w Czehrynie". PP. 1896. R. 30. T. 119. Z. 8.

³⁰ На інших примірниках видань з ФЛПМ НБУВ, разом із бібліотечною печаткою А. Домарадського, наявна інформація про місце його перебування: села Wojciechówka та Teranówka на Новоградволинщині (нині — с. Тернівка Житомирська обл.). Перше з них — над річкою Случ, а друге — в "трех верстах" від нього [11, XII, 717—718; XV cz. 2, с. 694].

³¹ Збірник містить нариси: "Porwanie króla" [27] і "Niedoszłe legiony" [28]. До першого з них додано список джерел і літератури, пов'язаних із часами польського короля Станіслава-Августа Понятовського та з діяльністю Барської конфедерації, а до другого — з повстанням під проводом Т. Костюшка та останніми роками існування РП.

³² До збірки увійшли (разом із двома нарисами, надрукованими 1881 р. [26]): "Pod krzyżem", "Losy kresowego miasteczka", "Wartabiet", "Porwania

вийшло у Львові 1883 р. у тій самій друкарні [16]. Книга має обкладинку з картону чорного кольору. Форзац білий. Корінець пошкоджений, має тиснення "NOWE Opowiadania Historyczne", "WYDANIE II". На титульному аркуші містяться маргінальний напис "B-94", виконаний рожевим чорнилом, та овальна фіолетова печатка "ADAM DOMARADZKI WOJSCIECHOWKA № 806/1".

Том перший IV серії збірки Й. Ролле "Opowiadania"³³, виданий у Варшаві 1884 р., також зберігається у ФЛПМ зазначеного відділу ІК НБУВ (шифр: Із пол. В 1059/4.1) [20]. Книга має обкладинку з картону чорного кольору. Корінець пошкоджений. Форзац білий. На титульному аркуші — маргінальний напис рожевим чорнилом "B-92". Як видно з наліпок на книгах Й. Ролле з бібліотеки А. Домарадського, такий напис позначав окремих відділ бібліотеки польського бібліофіла. У нижній частині титульного аркуша, під маргінальним написом, розміщено овальну фіолетову печатку "ADAM DOMARADZKI WOJSCIECHOWKA № 804/1". В оповіданні "Pan Balcer" [21] цієї збірки йдеться про полковника Семена Палія, який 1688 р. зі своїми козаками, за словами Й. Ролле, "піднявся зі степів" та заповнив бідні села Полісся, одразу вразивши там усіх значною кількістю війська (2 тис. осіб). Автор характеризує його як досвідченого та хитрого воєначальника, який уміло оцінив вигоду від розташування козаків там, де не було точно визначено кордону з Османською імперією. Хоча de jure їй належала значна територія, частина земель на Півдні сучасної України de facto, як зазначав Й. Ролле, належали тим "хто в них перебував", тобто українським козакам. Військо ватажка виходило в степ, доходячи до фортеці Фастів. Поляки ж, резюмує автор, підтримували дипломатичні відносини з Палієм, вважаючи його незамінним воїном під

króla", "Niedoszłe legiony" і "Zemsta kozacza". В останньому [17] автор намагається, хоча й не завжди об'єктивно, схарактеризувати політичну діяльність гетьманів Б. Хмельницького, І. Виговського, П. Тетері, М. Ханенка та П. Дорошенка. На його переконання, Хмельницький залишив у спадок наступникам "руїну" на українських землях, але козацькі гетьмани після нього не зрівнялися з ним у відвазі та популярності. Щоб увиразнити руйнівні наслідки визвольної війни під проводом Б. Хмельницького для "польських кресів", автор спирається на реєстр другої половини 1648 р., який був поданий до Ради польського сенату і в якому значилося, що козаки здобули та зруйнували там 65 великих міст. Звідси Й. Ролле робить надто песемістичний висновок, ніби там "польська цивілізація, витіснена козацькими патріотами, не врятувалася". Серед джерел, якими користався автор: "Relacje nuncjusów apostolskich o Polsce" (1864. Т. II.) та "Samuil Wieliczko. Letopis sobytii" (Kijów).

³³ Збірник містить: "Senatorska dola", "Chamska dola", "Palestanie z XVII wieku", "Pan Balcer z Godzimierza Wilga", "Na Szpakowym szlaku", "Gospodarstwo Pana Skarbnika Czerwonogrodzkiego w kamienieckiej warowni", "Emir Rzewuski", "Początek handlu polskiego na Czarnym morzu i żegluga po Dniestrze", "Jeden ze szczepu zasłużonego rodu".

час походів на Волощину та Крим³⁴. Образ козакофіла Вацлава (Вецеслава) Северина Жевуського, уродженця Львова, відомого в літературі як емір Тадж ель-Фахр абд ель-Нішаан, змальовано в нарисі³⁵ "Emir Rzewuski" [22]. Під час подорожей Європою та Близьким Сходом він зібрав значну колекцію орієнтальних книг³⁶, зосібна рукописних (серед яких — манускрипт Корану з перших віків ісламу), нот, зброї, монет та одягу, яку частково розмістив у родинному маєтку в Саврані на Брацлавщині. Там же відтворив певний прототип козаччини, сформувавши невеликі загони козаків, у яких його величали отаманом Ревухою, складали про нього пісні, ширили легенди. З ними він ходив у степ та взяв участь у повстанні 1830—1831 рр.

Том другий IV серії збірки Й. Ролле також має назву "Opowiadania"³⁷ (шифр: Із пол. В 1059/4.2)

³⁴ Під час написання нарисів автор використав: "Архив Юго-зап. России" (К., ч. III, т. II та ч. IV, т. I), "Опись Актовой книги Киевского центрального Архипа" (№ 4—5, 7, 14, 18), "Archiwum Makowieckich w Michałowce na Podolu" (Dok. od 1554 do 1800 r. № 164 i 165).

³⁵ Французький переклад увійшов до "Mémoires" Rozalii Rzewuskiej (Т. III; Roma, 1950). У ВН зберігається рукопис Й. Ролле: "Emir Rzewuski" (1882). Rps IV.5663. 32 арк. (Katalog rkp ВН, S. 263). Частина рукописного спадку Жевуського, зосібна його кореспонденція й автобіографічні "Меморіали", записки, виписки та поетичні проби, зберігається у Відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені Стефаніка (Ф. 5. Оп. 1. Спр. 3613). Там само зберігається його лист-запрошення із Саврани від 19.08.1823 до "коханого Томаша" Падури, поета, співиць козаччини й популяризатора українського фольклору, якого він намагався долучити до заснованої ним школи бандуристів, лірників і козарів [23]. Й. Ролле, як й І. Франко, високо оцінив внесок Т. Падури в польсько-український романтизм, вважаючи "його пісні тим засобом, котрий для пробудження духу слугував; йому постійно марилося, що той дух не помер... Вірив він у силу пісні, прагнув закласти в ній дух кохання і для люду, і для своїх побратимів...". Dr. Antoni J. Gawędy historyczne. Т. I. Kr.: Wyd-wo Literackie, 1966. S. 70. За словами Й. Ролле, на початку серпня 1825 р. у промові перед декабристами й поляками, Т. Падура "виступив в ім'я свободи третьої слов'янської національності, малоруської власне... А промовляв із таким захопленням про давню вольність народу на Україні, так образно змалював його минуле, що прихилив до себе серця всіх" Id. Opowiadania. Ser. IV. Т. I. W-wa, 1884. S. 233. Цит. за Ринда В., С. 595.

³⁶ "Реєстр книгам, знайденим в Савранському маєтку Вацлава Жевуського" надає уявлення про різноманітність однієї з колекцій ученого (149 творів, з яких 9 — рукописи), котру в травні 1835 р. конфіскували царські чиновники після поразки повстання [23; 24].

³⁷ Збірка містить: "Sprawa Tarnowska", "Nieszczęśliwy Władyka", "Z przeszłości Polesia kijowskiego", "Aleksander Weryha Darowski", "Maurycy Gosławski, а також "Hrabia Redux", твір, що дав назву українській збірці перекладів: Ролле А.-Ю. Граф Редукс: оповідання з першої чверті 19-го століття. Пер. з пол. В. Ганущак. Дрогобич: Відродження, 2008. 420 с. / Клуб укр. інтелігенції ім. Б. Лепкого. У нарисі "Nieszczęśliwy Władyka" [19] автор надає характеристику діяльності гетьмана І. Мазепи та його бурхливої доби початку XVIII ст., коли землевласники Волині мали, за його словами двох польських королів — Станіслава і Августа, а також "двох захисників" — шведського короля Карла XII і російського імператора Петра I. Останній зосередив на кордонах своєї імперії війська, до складу яких залучив козаків на чолі з І. Мазепою. За словами автора, уже в першій хвилі цих подій він думав лише про Україну, маючи намір скористати з воєнно-політичного конфлікту між Карлом XII і Петром I: майбутній український гетьман хотів "отримати користь лише для України і тільки для неї". Дотримуючись головної для

[18] і вийшов того самого року в тому самому видавництві, що й перший, від якого, зрозуміло, не відрізняється зовнішнім виглядом, окрім того, що має на пошкодженому корінці тиснення "Opowiadania", "SERYA IV. 2" і також відповідно дещо змінено наліпку "KSIĘGOZBIÓR ADAMA DOMARADZKIEGO Dział B 92 № 804/2" та овальну печатку "ADAM DOMARADZKI WOJCIECHOWKA № 804/2".

Збірка Й. Ролле "Niewiasty kresowe"³⁸, опублікована у Варшаві 1883 р., зберігається у ФЛПМ відділу ІК НБУВ (шифр: Із пол. В 1035) [25]. Обкладинка з чорного картону. На корінці — тиснення "Niewiasty kresowe". Форзац білий. На титульному аркуші розміщено маргінальний напис, зроблений чорним чорнилом "В-91", та овальну фіолетову печатку "Adam Domaradzki Wojciechowka № 799".

Жіноча тема³⁹ є однією з провідних у літературному спадку Й. Ролле, й до неї автор повертається в різних творах⁴⁰. Доробок Й. Ролле на

себе ідеї про цивілізаторську місію Польщі на українських землях, Й. Ролле зауважує, що, можливо, І. Мазепа мріяв тоді приєднатися до РП, аби здобути для себе більше свободи та незалежності. Як доказ цього, автор аргументує, що гетьман, хоча й не обіцяв підтримки польському королю Станіславу, все таки не відмовився від співпраці з ним.

³⁸ Збірка містить шість нарисів про жінок польських "кресів" в Україні: "Hanna z książąt Sokolskich Borzobohata Krasieńska", "Teofila Chmielecka", "Zofia z Korabczewskich primo voto ks. Rożyńska, secundo voto Chodkiewiczowa", "Helena z Krasickich Niemierczowa", "Anna z Meleniewskich Blocka", "Anna z Grabianków Raciborowska".

³⁹ "Особливо манили його постаті жіночі, — зазначав І. Франко, — котрих долю і недолю в бурливих перепетіях української історії він слідив і малював дуже жваво і пластично". Ринда В. Цит. тв., С. 595. К. Самсоновська проаналізувала образи сміливих жінок в оповіданнях Й. Ролле то як колективний портрет, то як войовничих амазонки ("amazonki" і "guscerki") різних націй і віри, мешканок прикордоння, які впродовж XVI—XVII ст. захищали Кам'янець, то як тип жінок, котрі займаються політикою та формують суспільну позицію власної сім'ї. Ця форма їхньої діяльності стала панівною у XVIII ст. Героїням Й. Ролле властива відносно велика свобода, й складається враження, що жінки прикордоння мають значно більше можливостей, зосібна щодо вибору чоловіка чи розлучення з ним, аніж співвітчизниці в Західній Польщі. Його жінки XIX ст., під час розподілів Польщі, ставали хранительками домашнього вогнища та сімейних традицій, перегукуючись з уявленнями про жінку-матір у польській традиційній літературі, прийнятими й довершеними на початку XX ст. (між іншим, і сином автора, істориком і публіцистом М. Ролле). Samsonowska K. "Niewiasty kresowe". Kobiety w piśmiennictwie Józefa Antoniego Rollego — od historii przez literaturę do mitu. Krakowskie pismo kresowe. R. 9. 2017. S. 9—33. Поп. Tierling E. Niewiasta kresowa — ewolucja jednego motywu. Rekonesans. Topika pogranicza w literaturze polskiej i niemieckiej. Red. Z. Światłowski, S. Uliasz. Rzeszów, 1998. S. 103—125. Szczepkowska E. O kobiecej inności na Kresach. Media — Kultura — Komunikacja społeczna. Т. 8. 2012. S. 45—57. Кривоший О. П. Два погляди на один об'єкт дослідження: тилова повсякденність жінок козацького Запорозжя в працях Йосипа Ролле та Дмитра Яворницького. Культурологічний вісник: науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. Вип. 32. Запоріжжя, 2014. С. 19—26. Окрім уже згаданих перекладів українською мовою, додамо ще: Ролле А. Кохання вродливої грекині. Україна. 1991. № 11. С. 25—27; № 12. С. 14—15; № 14. С. 40—42.

⁴⁰ Які друкувалися у збірках упродовж 1872—1894 рр. Окремі з них автори розглянули вище.

початку ХХ ст. був цікавим для науковців Львова, про що свідчить рецензія І. Крип'якевича на працю вченого "Do dziejów Kamieńca Podoskiego. (Przewodnik naukowy i literacki 1907)", надрукована 1909 р. у Львові в "Записках наукового товариства імені Шевченка" (далі — "Записки НТШ", Т. LXXXVII. Кн. 1. С. 180—182). На титульному аркуші журналу розміщено чотирикутну фіолетову печатку "БІБЛІОТЕКА Українського Інституту МАРКСИЗМУ-ЛЕНІНІЗМУ", круглу фіолетову печатку "УКРАЇНСЬКИЙ МАРКСІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ БІБЛІОТЕКА".

І. Крип'якевич зауважував, що Й. Ролле "скромним заголовком" надав не зовсім повну, але цікаву історію Камінця. До неї увійшли опис міста та його частин, "перегляд історії камінецьких націй", а саме русинів, вірменів, поляків, євреїв, виокремлено міські привілеї, описано промисли й торгівлю, висвітлено особливості побуту гетьмана П. Сагайдачного, Тимоша та Юрка Хмельницьких, П. Дорошенка.

Висновки. Праці Й. Ролле, що зберігаються у фондах ВБЗІК ІК НБУВ, є вагомою частиною фонду історичної літератури, яка, завдяки наявності цінних документів з історії окремих регіонів України, зокрема Волині, Поділля та Полісся, актуальна в науковому плані й цікава сучасним дослідникам. Матеріали з історії українського козацтва в працях Й. Ролле важливі для сучасних козакознавчих студій. Наукова значущість його творів і праць незаперечна й

нині, що підтверджують великі списки історіографії та джерел, до яких увійшли маловідомі архівні матеріали. Провенієнції на книгах Й. Ролле містять імена власників, зокрема українського історика В. Антоновича та польського бібліофіла А. Доморадського. В. Антонович вивчав, рецензував і популяризував творчість Й. Ролле наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст., зібрав його книги в особистій бібліотеці, про що свідчать його автографи на виданнях польського автора. Книги Й. Ролле потрапляли також у бібліотеки різних установ Кам'янця-Подільського та Києва, що підтверджують книжкові знаки, які можуть стати основою для подальшого вивчення та атрибуції. Це стосується, зокрема, книг авторства Й. Ролле та провенієнцій на них із фондів ВБЗІК ІК НБУВ, що відкривають перспективи для майбутніх наукових студій. Творчістю польського історика цікавилися науковці Львова, зокрема І. Крип'якевич, який ознайомлювався з матеріалами зі шпальт польської періодики та популяризував їх на сторінках "Записок НТШ", написавши, наприклад, цікаву рецензію на одну з праць краєзнавця. Твори Й. Ролле й сьогодні приваблюють читачів розмаїтою палітрою почуттів й характерами героїв, зачаровують любов'ю до української природи, багатством історичного фактажу: про це свідчить, зокрема, історико-літературне тритомне видання 1966 р. його "Вибраних творів"⁴¹, а також видання низки україномовних перекладів⁴².

Список використаної літератури

1. Лікар Йосип Ролле — краєзнавець, історик, письменник : рекомендований бібліографічний список / уклад. О. А. Юрчишина. — Вінниця : НБ ВНМУ, 2015. — 16 с.
2. Баженов Л. В. Регіональна історія України в дослідженнях краківської історичної школи (60-ті рр. ХІХ — початок ХХ ст.) / Л. В. Баженов // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки. — 2016. — Вип. 9. — С. 8—16.
3. Баженова С. Е. Юзеф Антоні Ролле: життя, діяльність, творчість / С. Е. Баженова. — Кам'янець-Подільський : [б. в.], 2001. — 224 с. II вид. : КПДУ, інформ.-вид. відділ, 2002. — 180 с.
4. Старенький І. Поляк, який присвятив життя Поділля / І. Старенький. — Режим доступу: <https://klyuch.com.ua/articles/history> (дата звернення 25.02.2021). — Назва з екрана.
5. Dr. Antoni J. Gawędy z przeszłości / J. Antoni Dr. — Lwów : GiS. Z drukarni K. Pollera, 1879. — Т. 2. — [4], 294, [2] s.
6. Dr. Antoni J. Krescytywa. Obrazek obyczajowy z XVIII wieku / J. Antoni Dr. // Gawędy z przeszłości. — 1879. — Т. 2. — S. 77—141.
7. Dr. Antoni J. Z dziejów serca. Opowiadanie z przeszłego wieku / J. Antoni Dr. // Gawędy z przeszłości. — 1879. — Т. 2. — S. 143—231.

⁴¹ Dr Antoni J. [Rolle A. J.]. Wybór pism. Т. 1—3: Gawędy historyczne (Т. 1—2); Sylwetki literackie (Т. 3). Wstępem i przypisami opatrzył Wacław Zawadzki (1899—1978). Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1966. 417, [2] s., [1] k.; 457, [3] k.; 457, [3] k.; 430, [2] s., [1] k. До української тематики належать, зокрема, зазначені матеріали про "Początek handlu polskiego na Czarnym Morzu i żegluga po Dniestrze" (т. 2) і нарис "Emir Rzewuski" (т. 3) із цікавими зауваженнями упорядника В. Завадського, котрий оживив цим виданням "скарбницю сарматських образів" після Другої світової війни. Makarewicz L. Цит. тв. С. 222.

⁴² Додамо до цитованих вище ще історичний нарис з українською тематикою: Ролле А.-Ю. Останній Гірей. Пам'ять століть. 2008. № 4. С. 186—202.

8. *Котлобулатова І.* Книгарі та книгарні в минулому Львова. — Львів : Аверс, 2005. — Режим доступу: <https://zbruc.eu> (дата звернення: 25. 02.2021). — Назва з екрана.
9. *Мяскова Т. Є.* (2014). До 180-річчя від дня народження українського історика, археолога та етнографа Володимира Боніфатійовича Антоновича (1834 —1908) / Т. Є. Мяскова. — Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/node/1141> (дата звернення 25.02.2021). — Назва з екрана.
10. *Dr. Antoni J.* Opowiadania historyczne. Ser. III / J. Antoni Dr. — Warszawa : GiW, 1882. — Т. 2. — 271s.
11. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego* Т. XII, XV (cz. 2). — Warszawa : Nakł. F. Sulimierskiego i W. Walewskiego, 1892—1902. — 960 s; 741[2] s.
12. *Dr. Antoni J.* Jak się żyło na kresach ukraińnych przed inkursją kozacką / J. Antoni Dr. // Opowiadania historyczne. Ser. III. — 1882. — Т. 2. — S. 59—108.
13. *Dr. Antoni J.* Jeden z wielu / J. Antoni Dr. // Opowiadania historyczne. Ser. III. —1882. — Т. 2. — S. 111—148.
14. *Dr. Antoni J.* Tron księżęcy za kobietę, opowiadanie z XVI w. / J. Antoni Dr. // Opowiadania historyczne. Ser. III. —1882. — Т. 2. — S. 1—57.
15. *Dr. Antoni J.* Niemierycze / J. Antoni Dr. // Opowiadania historyczne. Ser. III. —1882. — Т. 2. — S. 181—269.
16. *Dr. Antoni J.* Nowe Opowiadania Historyczne. Wyd. II / J. Antoni Dr. — Lwów : GiS przy Placu Katedralnym, 1883. — 322, [2] s.
17. *Dr. Antoni J.* Zemsta kozacza / J. Antoni Dr. // Nowe Opowiadania Historyczne.— 1883. — Wyd. II. — S. 164—215.
18. *Dr. Antoni J.* Opowiadania. Ser. IV / J. Antoni Dr. — Warszawa : GiW, 1884. — Т. 2. — 458 s.
19. *Dr. Antoni J.* Nieszczęśliwy Władysław / J. Antoni Dr. // Opowiadania. Ser. IV. —1884. — Т. 2. — S. 147—221.
20. *Dr. Antoni J.* Opowiadania. Ser. IV / J. Antoni Dr. — Warszawa : GiW, 1884. — Т. 1. — 416 s.
21. *Dr. Antoni J.* Pan Balcer z Godzimierza Wilga. Opowiadanie z k. XVII w. / J. Antoni Dr. // Opowiadania. Ser. IV. — 1884. — Т. 1. — S. 65—92.
22. *Dr. Antoni J.* Emir Rzewuski / J. Antoni Dr. // Opowiadania. Ser. IV. — 1884. — Т. 1. — S. 159—253.
23. *Матвіїшин Я.* Розмаїта діяльність козакофіла Вацлава Жевуського (1785—1831) / Я. Матвіїшин, Т. Якубова // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. — 2018. — Вип. 27. — С. 365—374.
24. *Wojakowski Józef J.* Księgozbiory Eustaszego Kajetana Sapiehy (1797—1860) i Waclawa Seweryna Rzewuskiego (1785—1831) / Józef J. Wojakowski // Polskie dziedzictwo kulturalne. Ser. B. — Warszawa, 1996. — S. 161—185.
25. *Dr. Antoni J.* Niewiasty kresowe. Opowiadania historyczne / J. Antoni Dr. — Warszawa : GiW, 1883. — 245 s.
26. *Dr. Antoni J.* Nowe Opowiadania Historyczne. Cz. II. Wyd. II / J. Antoni Dr. — Lwów : GiS, 1881. — S. [1], [257—381].
27. *Dr. Antoni J.* Porwanie króla / J. Antoni Dr. // Nowe Opowiadania Historyczne. Cz. II. Wyd. II. — Lwów : GiS, 1881. — S. 257—327.
28. *Dr. Antoni J.* Niedoszłe legiony. Opowiadanie z przeszłego wieku / J. Antoni Dr. // Nowe Opowiadania Historyczne. Cz. II. Wyd. II. — Lwów : GiS, 1881. — S. 330-383.
29. *Listy do dra Józefa A. Rolle (1830—1894) ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej (wybór) // Acta Medicorum Polonorum.* R. 4. — 2014. — S. 139—155.

Tetyana Yakubova,
PhD of Historical Sciences,
Research Fellow of the Library
and Historical Collections Department
at Vernadsky National Library of Ukraine
Yaroslav Matviyishyn,
PhD of Physical and Mathematical Sciences
(historian of science), Professor of the International
Academy of San Marino

**An outstanding researcher of Polish and Ukrainian
 history J. Rolle and his books in the funds of the VNLU**

The article deals with the scientific achievements and the biographical dates of the prominent Polish writer, historian and physician Joseph Rolle, whose activities are associated with Kyiv, Yaryshiv and most closely with Kamyanets-Podilskyi, where the scientist worked as a doctor, interested in folk medicine, local history and ethnography of Podillya, wrote his important historical and literary works, worked in the history of the Right-bank' Ukraine. Some results of researches of the modern historians on his biography and creativity are presented, as well as their evaluation of the significance of his works, especially for modern Cossack studies and history of

medicine in Podillya. A bibliological review of the works of J. Rolle is made and the source material of the provenances is analyzed on the books published by him, which are stored in the funds of the department of library collections and historical collections of the Institute of Bibliology of the National Library of Ukraine V. I. Vernadsky. The names of the book owners have been identified. The historical and bibliological characteristics of some Rolle's works are given and the historical themes in them connected with Ukraine are emphasized.

Keywords: *J. Rolle; library funds of the VNLU; provenances; book marks; attribution*

References

1. Yurchishina O. A. [uklad.]. (2015). *Likar Josip Rollye — krayeznavec, istorik, pismennik : rekomendovaniy biobibliografichnij spisok*. Vinnicya: NB VNMU.
2. Bazhenov L. V. (2016). Regionalna istoriya Ukrayini v doslidzhennyah krakivskoyi istorichnoyi shkoli (60-ti rr. XIX — pochatok XX st.). *Visnik Kam'yanec-Podilskogo nacionalnogo universitetu imeni Ivana Ogiyenko: istorichni nauki*, 9, pp. 8—16.
3. Bazhenova S. E. (2001). *Yuzef Antoni Rollye: zhittya, diyalnist, tvorchist*. Kam'yanec-Podilskij: [b. v.].
4. Starenkij I. (2021). *Polyak, yakij prisvyativ zhittya Podillyu*, [online]. Available at: <https://klyuch.com.ua/articles/history> [Accessed 25.02.2021].
5. Dr. Antoni J. (1879). *Gawedy z przeszlosc*. Lwów: GiS. Z drukarni K. Pollera, T. 2.
6. Dr. Antoni J. (1879). *Krescetywa. Obrazek obyczajowy z XVIII wieku. Gawedy z przeszlosci*. Lwów: GiS. Z drukarni K. Pollera, T. 2, pp. 77—141.
7. Dr. Antoni J. (1879). *Z dziejow serca. Opwiananie z przeszlego wieku. Gawedy z przeszlosci*, T. 2, pp. 143—231.
8. Kotlobulatova I. (2021). *Knigari ta knigarni v minulomu Lvova*. Lviv: Avers, [online]. Available at: <https://zbruc.eu> [Accessed: 25. 02.2021].
9. Myaskova T. Ye. (2014). *Do 180-richchya vid dnya narodzhennya ukrayinskogo istorika, arheologa ta etnografa Volodimira Bonifatijovicha Antonovicha (1834 —1908)*, [online]. Available at: <http://nbuv.gov.ua/node/1141> [Accessed 25.02.2021].
10. Dr. Antoni J. (1882). *Opowiadania historyczne. Ser. III*. Warszawa: GiW, T. 2.
11. *Słownik geograficzny Krolestwa Polskiego T. XII, XV (cz. 2)*. (1892—1902). Warszawa: Nakl. F. Sulimierskiego i W. Walewskiego.
12. Dr. Antoni J. (1882). *Jak sie zylo na kresach ukrainnych przed inkursya kozacka. Opowiadania historyczne. Ser. III*, T. 2, pp. 59—108.
13. Dr. Antoni J. (1882). *Jeden z wielu. Opowiadania historyczne. Ser. III*, T. 2, pp. 111—148.
14. Dr. Antoni J. (1882). *Tron ksiazecy za kobiete, opowiadanie z XVI w. Opowiadania historyczne. Ser. III*, T. 2, pp. 1—57.
15. Dr. Antoni J. Niemierycze. (1882). *Opowiadania historyczne. Ser. III*, T. 2, pp. 181—269.
16. Dr. Antoni J. (1883). *Nowe Opowiadania Historyczne. Wyd. II*. Lwów: GiS przy Placu Katedralnym.
17. Dr. Antoni J. (1883). *Zemsta kozacza. Nowe Opowiadania Historyczne*, Wyd. II, pp. 164—215.
18. Dr. Antoni J. (1884). *Opowiadania. Ser. IV*. Warszawa: GiW, T. 2.
19. Dr. Antoni J. (1884). *Nieszczesliwy Władysław. Opowiadania. Ser. IV*, T. 2, pp. 147—221.
20. Dr. Antoni J. (1884). *Opowiadania. Ser. IV*, T. 1.
21. Dr. Antoni J. (1884). *Pan Balcer z Godzimirza Wilga. Opowiadanie z k. XVII w. Opowiadania. Ser. IV*, T. 1, pp. 65—92.
22. Dr. Antoni J. (1884). *Emir Rzewuski. Opowiadania. Ser. IV*, T. 1, pp. 159—253.
23. Matviyishin Ya. & Yakubova T. (2018). *Rozmayita diyalnist kozakofila Vaclava Zhevuskogo (1785—1831). Novi doslidzhennya pam'yatok kozackoyi dobi v Ukrayini*, Vip. 27, pp. 365—374.
24. Wojakowski Jo. J. *Księgozbiory Eustaszego Kajetana Sapięhy (1797—1860) i Wacława Seweryna Rzewuskiego (1785—1831). Polskie dziedzictwo kulturalne. Ser. B*, pp. 161—185.
25. Dr. Antoni J. (1883). *Niewiasty kresowe. Opowiadania historyczne*. Warszawa: GiW.
26. Dr. Antoni J. (1881). *Nowe Opowiadania Historyczne. Cz. II. Wyd. II. Lwow : GiS, 1881. — S. [1], [257—381]*.
27. Dr. Antoni J. *Porwanie krola. (1881). Nowe Opowiadania Historyczne. Cz. II, Wyd. II, pp. 257—327*.
28. Dr. Antoni J. (1881). *Niedoszle legiony. Opowiadanie z przeszlego wieku. Nowe Opowiadania Historyczne. Cz. II, Wyd. II, pp. 330—383*.
29. *Listy do dra Jozefa A. Rolle (1830—1894) ze zbiorow Biblioteki Jagiellonskiej (wybor)*. (2014). *Acta Medicorum Polonorum. R. 4*, pp. 139—155.

Надійшла до редакції 15 лютого 2022 року